

YENİ ASUR KRAL YILLIKLARI IŞIĞINDA QUE (ÇUKUROVA) TARİHİ

Nurgül YILDIRIM•

Özet

Que, M.Ö. I. Binyıl başlarından itibaren Yeni Asurca kaynaklarda, coğrafi olarak ovalık Çukurova'yı kapsayan alanı tanımlamada kullanılmıştır. Yine aynı belgelerde bu ülkenin başkentinin Sissu/Sis (Kozan-Adana) olduğu ve dağlık Çukurova için ise Hilakku (Kilikya) adının kullanımı kayıtlıdır.

Que, gerek karayolu ile Suriye ve Mezopotamya'yı Anadolu'ya bağlaması, gerekse deniz yoluyla Akadeniz'e ulaşımı sağlaması açısından önemli bir kavşak konumunda olmuştur. Bu stratejik öneme ek olarak, sahip olduğu coğrafi çeşitlilik ve zengin hammadde rezervleri de Que'yi, Eskiçağ için ticarî ve kültürel alanda bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Dönemin büyük güçlerinin, özellikle Yeni Asur krallarının, kayıtsız kalamadığı bu önemli merkez, sık düzenlenen seferlere, savaşlara ve göçlere sahne olmuştur.

Yeni Asur Dönemi (kabaca M.Ö. 1000-600) krallarına ait yıllıklar, dönemin siyasî ve coğrafi yapısını aydınlatmakta kullanılan en güvenilir kayıtlardır. Özellikle Yeni Asur krallarından III.Salmanassar (M.Ö. 859-824), III.Tiglat-Pileser (M.Ö. 745-727), II. Sargon (M.Ö. 722-705), Sanherib (M.Ö. 705-681), Asarhaddon (M.Ö. 681-669) ve Asurbanipal (M.Ö. 669-631) Que ile yakından ilgilenmişlerdir. Que'ye Asur'lu bu krallarca düzenlenen seferler ve bu seferlerin kaydedildiği yıllıklar da Adana coğrafyasının yarım yüzyıla yaklaşan tarih yolculuğunu gün ışığına çıkartmakta bize kılavuzluk edecektir.

Anahtar Sözcükler: *Yeni Asur Devri, Que, Hilakku, Sissu,*

• Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü-Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, nyildirim@mku.edu.tr

kral zamanında başlatmıştır. Que, izlenen bu siyasetin, jeopolitik konumu gereği, kilit noktasını oluşturmuştur. Dolayısıyla Que, her güçlü Asur kralı için mutlaka kendilerine bağlı idarecilerle yönetilmesi gereken bir bölgedir. Ancak Asur'da yaşanan siyasi güçlenme zaman zaman kesintilere uğramıştır. Bu kesintilerden biri de III.Salmanassar'dan sonra III.Tiglatpileser ve II.Sargon Devri'ne gelinceye kadar sürmüştür. Asur İmparatorluğu'nun her zayıfladığı dönemde Que'de yerel güçler hakim olmuş yada bölge krallıkları Asur'a karşı koalisyonlar oluşturarak, isyan etmişlerdir. Asur İmparatorluğu'nun en parlak dönemi olarak bilinen Sargonidler Devri'nde (kabaca M.Ö. 700-600) ise Que, Asur'a bağlı bir yapı sergilemiştir. Asur İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla birlikte Que'de yerel güçler bağımsızlıklarını ilan etmiştir.

KAYNAKÇALAR

- ALKIM, U.B. "The Road From Sam'al to Asitawandawa", *Anadolu Araştırmaları*, II/1-2,1965.
- BİNG, John D, "A History of Cilicia During The Assyrian Period", Phd-Indiana, Michigan 1987.
- ÇAMBEL, Halet-ÖZYAR, H.A. "Karatepe-Aslantaş Azatiwataya, Die Bildwerke", *Deutsches Arc.Inst.Mainz Am Rhein*, 2002.
- DESİDERİ, Paolo.-JASİNK, Anna Margherita, *Cilicia*, Dall'eta di Kizzuwatna alla Conquista Macedona 1990.
- DİNÇOL, Ali, "Geç Hititler", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Görsel Yayınlar, İstanbul 1982.
- GARELLİ, Poul, "The Achievement of Tiglat-Pileser III: Nevelty or Country?", in AH, ASSYRIA... s. 46-51. The Hebrew University-Jerusalem 1991.
- HAWKINS, James. D, "New Sargon Stele From Hama", *From The Upper To The Lower Sea*, s. 151-164.Nederlands 2004.
- HOUWİNK Ten Cate, *The Luwian Population Groups of Cilicia*, Leiden 1961.
- JASİNK, Desideriand, "Hittite and Assyrian Routes to Cilicia", *Anatolia Antiqua*, I, 1991, s. 253-259.
- KARAUĞUZ, Güngör, "Boğazköy ve Ugarit Çiviyazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma metinleri", Konya 2002.
- KURT, Mehmet, "M.Ö. I. Bin Yıl Asur-Anadolu İlişkilerinde Kilikya Bölgesi", *Belleten*, Cilt LXX, Sayı 257, Ankara Nisan 2006, s. 1-25, TTK. Ankara 2006.
- KURT, Mehmet, "Sanherip Dönemi Kilikya İsyanları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 28, Sayı 46, s. 189-203, Ankara 2009.
- LANFRANCHİ, Giovanni, "A Happy Son of the King of Assyria: Warikas and the Çineköy Bilingual (Cilicia)", *Studia Orientalia*, s. 127-150, Helsinki 2009.
- LEMAİRE, André, "Rechreches De Topographie Historique Sur Le Pays De Qué", *Anatolia Antiqua* I, s. 265-275, 1991.
- LUCKENBILL, Daniel, D, *Ancient Records of Assyria and Babylonia (ARAB I-II)*, New York 1926-1927.
- MILLARD, Alan, *The Eponyms of The Assyrian Empire 910-612*, State Archives of Assyria Studies, Neo-Assyrian Text Corpus Project 1994.

PARKER, Bradley, "The Mechanics of Empire. The Northern Frontier of Assyria as A case Study in Imperial Dynamics", Helsinki 2001.

PARPOLA, Simo, "Neo-Assyrian Treaties from the Royal Archives of Nineveh", *Journal of Cuneiform Studies*, Vol. 39, No. 2, The American Schools of Oriental Research, 2010.

POSTGATE, Nicholas, *Fifty Neo-Assyrian Legal Documents*, BIAA. England 1976.

RADNER, Karen, "Salmanassar V. in den Nimrud Letters" *Archiv für Orientforschung* 50, München 2004.

SEVİN, Veli, *Yeni Asur Sanatı I*, TTK. Ankara 1999.

ÜNAL, Ahmet, "Hitit İmparatorluğu'nun Yıkılışından Bizans Dönemi'nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi", *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3 (Arkeoloji Özel Sayısı), s.67-102. Adana 2006.

ÜNAL, Ahmet-GİRGİNER, K. Serdar, *Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya*, Tarih ve Arkeoloji, İstanbul 2007.

YILDIRIM, Nurgül, "Yeni Asurca Belgelerde Geçen Amedi Şehri", *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 52, Sayı 2, s. 93-110. Ankara 2012.

YİĞİT, Turgut, "Tabal", *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı:3-4. Ankara 2000.

ZOROĞLU, Levent, "Kelenderis'in İlkçağ Tarihine Ait Notlar", *XI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, I, Ankara 1994a.

ZOROĞLU, Levent, *Kelenderis I, Kaynaklar, Kalıntılar, Buluntular*. Dönmez Yayınları, Ankara 1994b.

WEINFELD, Moshe, "Covenant Making in Anatolia and Mesopotamia", *XIV. Uluslararası Assriyoloji Kongresi*, 6-10 / VII.1987.

Yeni Asur Devri - Que - Ovalık Çukurova Bölgesi

Parpola, Simo - Porter, M, *Th Helsinki Atlas of the Near East in the Neo-Assyrian Period. The Neo-Assyrian Tews Corpus Project*. Helsinki 2001,